

ОЧКИ ГЛАДЕНЬКІ

Biscutella laevigata L. s.l. (incl. *B. laevigata* L. subsp. *austriaca* (Jord.) Mach.-Laur.; *B. laevigata* L. subsp. *hungarica* Soó)

Родина Капустяні (Хрестоцвіті) —
Brassicaceae (Cruciferae)

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Гірський вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні
Європейський вид, поширений у високогір'ї Альп, Балкан та Карпат. В Україні — Свидовець (гг. Драгобрат, Близниця), де поширений окремий підвид (subsp. *austriaca*). Адм. регіон: Зк.

Чисельність та структура популяцій
Віковий спектр популяцій повночленний, проте розміри їх малі (декілька десятків кв. м), а кількість обмежена. Щільність популяцій 5–10 особин на 1 м².

Причини зміни чисельності
Природна обмеженість відповідних субстратів та екоотопів.

Умови місцезростання
Субальпійський пояс на висоті 1600–1800 м н. р. м., на схилах пд. експозиції, на вапня-

кових відшаруваннях й осипищах, в асоціації *Cystopteridetum fragilis* (кл. *Asplenietea trochomanes*). Кальцефіл, мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина з глибокою стрижневою кореневою системою, більш чи менш численними гілками каудекса й напіврозетковими надземними пагонами 15–35 см заввишки. Більшість листків зосереджена у прикореневій розетці, вони видовжено-лопаткоподібні, з дрібнозубчастим краєм; стеблові листки нечисленні, лінійні, редуковані. Китицеподібні суцвіття верхівкові, квітки з жовтим віночком. Плоди — характерні стручечки, ширші, ніж довші, плоскі, зверху й унизу виімчасті

й з помітним крилом по краю. Цвіте у липні, плодоносить у серпні. Розмноження виключно насіннєве.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється у Карпатському БЗ. Доцільно встановити моніторинг популяцій виду. Заборонено збирання рослин, заготівлю, порушення умов місцезростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації
Малиновський, Крічфалушій, 2002; Малиновський, Царик, Кияк, Нестерук, 2002; Чопик, 1976.

Автор: С.М. Зиман
Фото: О.О. Кагало

КАПУСТА КРИМСЬКА

Brassica taurica (Tzvelev) Tzvelev (*B. sylvestris* (L.) Miller subsp. *taurica* Tzvelev; *B. sylvestris* auct. non (L.) Mill.; *B. incana* auct. non Ten.)

Родина Капустяні (Хрестоцвіті) —
Brassicaceae (Cruciferae)

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Реліктовий вид. Потребує подальших таксономічних досліджень.

Ареал виду та його поширення в Україні

Кримський ендемік. Поширений на Пд. березі Криму (центральна частина). Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій

Відомий лише з трьох локалітетів: г. Аю-Даг (основний), мис Март'ян та Кучук-Ламбат (окол. смт. Новий Маяк). Основна, найбільша популяція виду виявлена на Аю-Дазі у 1967 р., представлена майже двома сотнями особин переважно дефінітивного стану; популяція біля Кучук-Ламбат (мабуть вторинного походження; виявлена в 1996 р.) включає 2 особини дефінітивного стану та біля двох десятків — віргінільного; на мисі Март'ян відома одна особина (виявлена у 1976 р.), яка, можливо, вже зникла.

Причини зміни чисельності

Вузька еколого-ценотична амплітуда, яка лімітується як природними (слабка конкурентна здатність виду, недостатнє насіннєве відтворення), так і антропогенними чинниками, зокрема порушенням екоотопів внаслідок великого рекреаційного навантаження.

Умови місцезростання

Росте на скелях нижньої частини сх. схилу

г. Аю-Даг у місцях накопичення у невеликій кількості ґрунту і значною кількістю щебенистого рухляку та на кам'янистих осипищах морського узбережжя. Ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Хамефіт. Напівкущик 1–1,5 м заввишки (у стані плодоношення) з більш-менш здерев'янілим при основі і дуже потовщеним стеблом і зимуючими розетками листків. Трав'яна частина стебла прямостояча або висхідна, вгорі розгалужена, густо опушена (разом з черешками) дрібними простими, назад відхиленими волосками. Листки трохи м'ясисті, розеткові — черешкові, ліроподібні, верхні — цілокраї, з заокругленою верхівкою, розсіяно опушені короткими простими

волосками. Квітки жовті, зібрані в багатоквіткові китиці, спочатку досить щільні, при плодах видовжені до 10–15 см завдовжки. Плід голий розкривний стручок. Цвіте у травні-липні, плодоносить у кінці липня — на початку вересня. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Занесений до Європейського червоного списку, Додатку Бернської конвенції. Охороняється у ПЗ «Мис Март'ян» та заказнику загальнодержавного значення «Аю-Даг». Заборонено збирання рослин, порушення умов місцезростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Вирощують у Центральному НАН України ім. М.М. Гришка і Нікітському — ННЦ УААН ботанічних садах.

Господарське та комерційне значення

Декоративне, селекційне, ґрунтовірне.

Основні джерела інформації

Голубев, Маслова, 1985; Екофлора України, 2007; Косых, Усачева, 1986; Крайнюк, 1988; Красная книга СССР, 1984; Редкие растения и животные Крыма, 1988; Рыфф, 2000; Цвелев, 1969; ЧКУ, 1996.

Автори: А.П. Ільїнська, Я.П. Дідух
Фото: Т. Вініченко

ЖЕРУХА ГРЕЦЬКА

Cardamine graeca L.

Родина Капустяні (Хрестоцвіті) —
Brassicaceae (Cruciferae).

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення

Східносередземноморський елемент з
диз'юнктивним ареалом, на пн.-сх. межі по-
ширення.

Ареал виду та його поширення в Україні

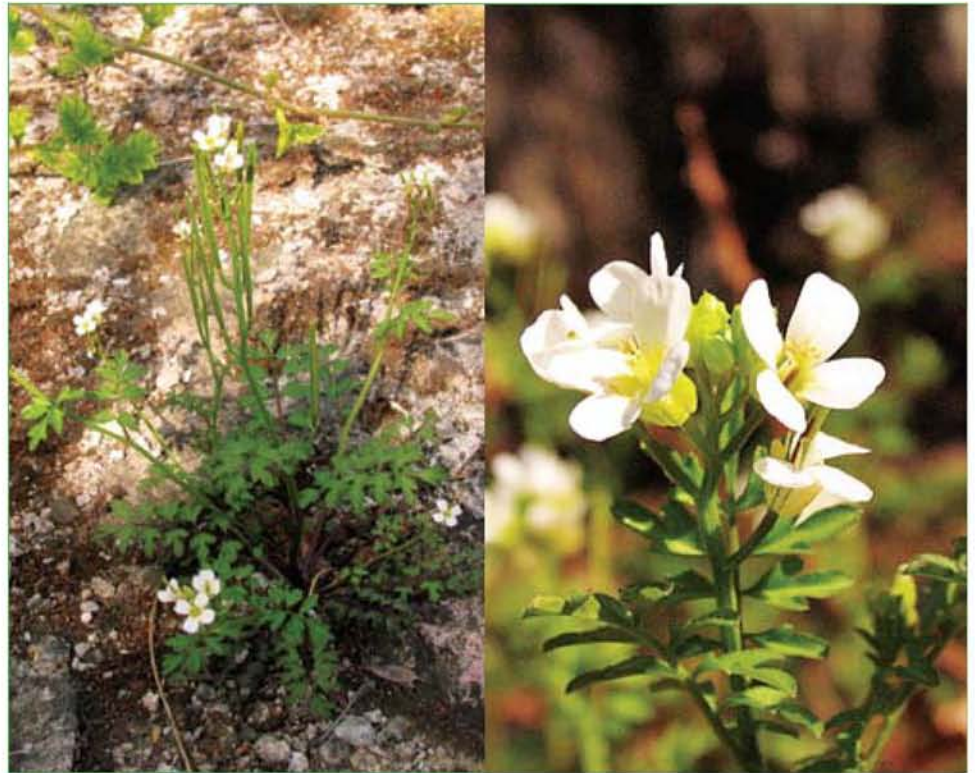
Від о-ва Корсика й Апеннінського п-ва до
Криму, Балкан, Малої Азії, Сирії та Тунісу.
В Україні — у Гірському Криму: від долин
Ласпі та Байдарської до смт. Массандра. Вка-
зівки щодо зростання виду в Українських
Карпатах помилкові. Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій

Нестабільна, спостерігається тенденція до
скорочення, але за сприятливих умов (дос-
татньої кількості вологи) чисельність рос-
лин може збільшуватися.

Причини зміни чисельності

Стенотопність, низька конкурентна спро-
можність, особливості розмноження виду,
руйнування природних місць зростання,
рекреаційне навантаження.

Умови місцезростання

Затінені скелі, гірські ліси, до 1150 м н. р. м.
Свіжі ліси союзу *Carpinio orientalis-Quercion*
pubescentis (кл. *Quercetea pubescenti-*
petraeae). Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Однорічна, зрідка дворічна
трав'яна, гола або зрідка розсіяно в'ячисто
опушена рослина 5–20 см заввишки. Стеб-
ло прямостояче або висхідне, розгалуже-
не. Листки пірчасті із пірчаторозсіченими
сегментами й заокругленими лопатями. Пе-
люстки білі, 3 (4)–6 мм завдовжки. Стручки
цупкі, ланцетно-лінійні, загострені з обох
боків, 4–6 см завдовжки, 2–3 мм завширш-
ки; стовпчик з боків крилатий, 4–6 (зрідка

1–3) мм завдовжки. Цвіте у квітні–травні.
Плодоносить у червні–липні. Розмножуєть-
ся насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони.

Охороняється в Ялтинському гірсько-
лісовому ПЗ. Необхідно постійно конт-
ролювати стан популяцій, особливо на ту-
ристичних маршрутах, розширити мережу
заповідних територій. Заборонено рубки,
освітлення лісів.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Вирощують в Нікітському ботанічному
саду — ННЦ УААН.

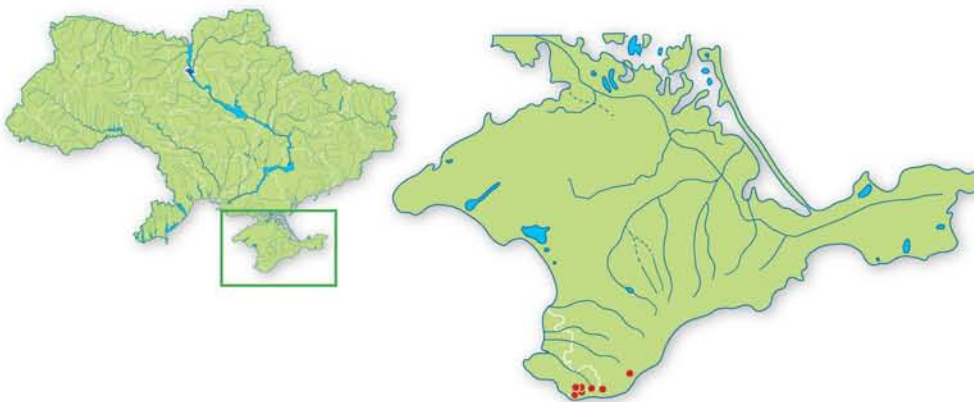
Господарське та комерційне значення

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Голубев, 1996; Екофлора України, 2007; Флора
європейської частини СРСР, 1979; ЧКУ, 1996; Atlas
Florae Europaeae, 1994; Flora Europaea, 1993; Med-
Checklist, 1986.

Автор: А.П. Ільїнська
Фото: В.П. Ісіков

ЖЕРУХА НІЖНА

Cardamine tenera S.G. Gmelin ex C.A. Meyer
(*C. uliginosa* M. Bieb. subsp. *tenera* (S.G. Gmelin ex C.A. Meyer) Schmalh.)

Родина Капустяні (Хрестоцвіті) —
Brassicaceae (Cruciferae)

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення
Кримсько-колхідсько-гірканський релікт.

Ареал виду та його поширення в Україні
Крим, Закавказзя, Іран (пн.). В Україні зростає в Криму (підніжжя г. Демерджі та Вел. Чу-чель). Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій
Формує локальні малочисельні популяції або трапляється поодинокі.

Причини зміни чисельності
Реліктовість, вузька еколого-ценотична амплітуда, слабка конкурентна здатність виду.

Умови місцезростання
Зростає на сирих місцях у широколистяних (переважно букових) тінистих лісах до середнього гірського поясу Криму. Сціофіт, мезофіт.

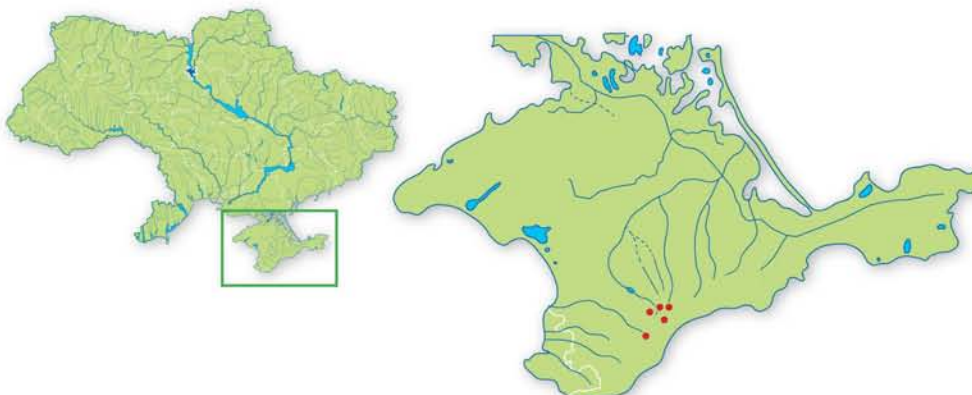
Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Короткокореневищний багаторічник 10–30 см заввишки. Стебло висхідне, майже не розгалужене, тонке, голе. Листки нижні пірчасто-1-3(4)-парні з майже сидячими цілокраїми листочками; верхній — значно більший, з клиноподібною основою; всі листки опушені дуже дрібними розсіяними простими волосками. Квітки великі, білі або лілові (зрідка), зібрані у рідкі малоквіткові китиці.

Плід — стручок, 30–40 мм завдовжки. Цвіте у квітні–травні (червні). Плодоносить у травні–липні. Розмножується переважно вегетативно, рідше насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється на території Кримського ПЗ. Необхідний контроль за станом популяцій та охорона всіх місцезнаходжень виду. Заборонено збирання рослин, порушення умов місцезростання, рубку лісів.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації
Голубев, 1996. ; Голубев, Ена, Сазонов 1999; Екофлора України, 2007; Cullen, 1966.

Автор: А.П. Ільїнська
Малюнок: І.В. Маханьков